

ERICH FROMM ÇEVİRİLERİ

düşünce inceleme
araştırma

Şahin Albay

- Fromm'un bir düşünür olarak en önemli özelliği, Freud'un psikanaliz öğretisi ile Marx'ın düşüncesini kaynaştırmağa çalışmış olmasıdır. Marxizmin psikanaliz ile sentezini Erich Fromm temsil etmektedir. Bazı gözlemciler göre Fromm, kişiliğin oluşmasında sosyo-ekonomik etkenlerin ağırlığına giderek daha büyük önem verip Freud'dan uzaklaşmıştır.

Son birkaç yılda eserlerinin Türkçe baskıları giderek çoğalan yabancı düşünürlerin başında Yahudi asıllı Alman psikanalist ve sosyal felsefecisi Erich Fromm'un (1900-1980) geldiği söylenebilir. Saptayabildiğimiz kadariyle söz konusu sürede çıkan Fromm çevirileri eserlerin yazılış tarihleri sırasıyla şunlar:

— PSIKANALİZ VE DİN [Psychoanalysis and Religion, 1950], Çev.: Aydın Arıtan, İstanbul, Ocak 1982.

— SAĞLIKLI TOPLUM [The Sane Society, 1955], Çev. Y. Salman - Z. Tanrısever, Payel Yayınevi, İstanbul, Şubat 1982.

— SEVME SANATI [The Art of Loving, 1956], Çev. Yurdanur Salman, 6. basım, Payel Yayınevi, İstanbul, Aralık 1981/Çev. İştan Gündüz, 2. basım, SAY Kitap Pazarlama, İstanbul Ocak 1982.

— ÇAĞIMIZIN ÖZGÜRLÜK SORUNU [Beyond the Chains of Illusion: My Encounter With Marx and Freud, 1962], çev. Bozkurt Güvenc, 2. basım, Bayraktar Yayınları, İstanbul, Haziran 1982. Aynı eserin başka bir Türkçe çevirisi

YENİ BİR İNSAN, YENİ BİR TOPLUM, Çev.: Necla Arat, SAY Kitap Pazarlama, İstanbul, Aralık 1981.

— SEVGİ VE ŞİDDETİN KAYNAĞI [The Heart of Man, 1964], Çev.: Yurdanur Salman, 2. basım, Payel Yayınevi, İstanbul, Ekim 1981.

— SAHİP OLMAK YA DA OLMAK [To Have or To Be, 1976] Çev.: Aydın Arıtan, Arıtan Yayınevi, İstanbul, Nisan 1982.

— FREUD DÜŞÜNCESİNİN BÜYÜKLÜĞÜ VE SINIRLARI [Greatness and Limitations of Freud's Thought, 1979], Çev.: Aydın Arıtan, İstanbul, Nisan 1981.

Yukarıdaki kitaplardan Aydın Arıtan tarafından çevrilenleri Almanca'dan, diğerleri İngilizce asıllarından çevrilmiş. Fromm'a özel bir ilgi duyduğu anlaşılır ve titiz bir yayıncı olduğu görülen Aydın Arıtan Sahip Olmak ya da Olmak'a yazdığı sunuş yazısında, Fromm'un henüz çevrilmemiş olan diğer 12 eserinin de Türkçe basılması konusunda Fromm'un eşi ve yayıncısı ile anlaşmaya varıldığını belirtiyor.

● Fromm Kimdir

Fromm, psikoloji, sosyoloji ve felsefe öğrenimi gördüğü Heidelberg Üniversitesi'nde doktorasını 1922'de tamamladı. 1922-1926 arasında Münih'te tıp, Berlin'de (Psikanaliz Enstitüsü'nde) psikanaliz konularında eğitim gördü. 1932'de, 1923'ten beri Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı olarak Carl Grünberg yönetiminde faaliyetlerini sürdüren Institut für Sozialforschung'a (Sosyal Araştırmalar Enstitüsü) katıldı ve burada bazı araştırmalarda bulundu.

1933'te İrkeçi faşistlerin iktidara gelmeleri üzerine Fromm, Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün diğer mensupları gibi, ABD'ye göç etti (Enstitü, ABD'de Columbia Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdürmüştü, 1949'da yeniden Frankfurt'a taşınmıştır). 1939'da Enstitü ile ilişkisini kesen Fromm, 1941'de de Columbia'dan ayrıldıktan sonra Yale, Michigan State ve New York Üniversitelerinde; 1950'lerde Meksika'nın Ulusal Özerk Üniversitesi'nde profesörlük yaptı.

● Frankfurt Okulu ve Kritik Teori

Fromm'un bir düşünür olarak en önemli özelliği, Freud'un psikanaliz öğretisi ile Marx'ın düşüncesini kaynaştırmaya çalışmış olmasıdır. Marxizm'in fenomenoloji ile sentezini Merleau-Ponty; existansiyalizm ile sentezini J.P. Sartre; struktüralizm ile sentezini Althusser, psikanaliz ile sentezini de Fromm temsil etmektedir. Bu bakımdan Fromm hem Freud'cu, hem de Marx'çı düşünce geleneği içinde yer almaktadır. Fromm'un 1932-1939 yılları arasında ilişkili olduğu Frankfurt Okulu'nun çekirdeğini oluşturan düşünürler, Max Horkheimer (1931-1958), Theodor Adorno (1903-1969) ve Herbert Marcuse (1898-1979), 1920 ve 1930'lardaki ilk Neo-Marxist akımın başlıca temsilcileridir. Bu düşünürler Sovyet Marxizmi'nin kaba materyalizmi ve dogmatizmine karşı çıkararak Kritik Teori'yi savundular. Onlara göre, teorinin sürekli eleştirel bir tutumla gelişmesi gerekliydi. Marx'çı öğretinin daha çok «üstüya» ya ilişkin öğeleri, «yabancılaşma», bireyin toplumdaki yeri, özgürlüğün ekonomik-olmayan yönleri ile ilgilendiler.

● Fromm'un Düşüncesi

Frankfurt Okulu'nun iç-çevresindeki düşünürler arasında olmayan Fromm, ABD'de Freud öğretisine sıkı sıkıya bağlı çevrelerin tepkisiyle karşılaştı. Bazı gözlemciler göre Fromm, gerçekten, kişiliğin oluşmasında sosyo-ekonomik etkenlerin ağırlığına giderek daha büyük önem verip, Freud'dan uzaklaşmıştır. Ancak kendisi Freud'un «metapsikolojisi»ni (libido teorisi ile yaşama ve ölüm içgüdülerine ilişkin spekülasyonları) reddettiğini, bunun dışında özellikle «bilinçaltı»na değgin görüşlerine büyük bir değer verdiğini ve kendini Freud'cu saydığını söylemiştir (Bu konuda Frankfurt Okulu konusunda yazılmış olan en önemli çalışma olan Martin Jay'ın 1973 tarihli The Dialectical Imagination: A History of the Frankfurt School and the Institute of Social Research, 1923-1950 [Diyalektik İmgelem: Frankfurt Okulu ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün Öyküsü, 1923-1950] kitabına bakılabilir).

Fromm özellikle 1940'tan sonraki eserlerinde geniş ölçüde Marx'ın (1930'larda günışığına çıkarılan) ilk dönemine ait eseri Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları (1844)'nda geliştirdiği «yabancılaşma» kavramından esinlenerek, sanayi toplumlarında yaşandığı şekilde çağdaş uygarlığın insanın yaratıcı gücünü gerçekleştirmesine olanak vermediğini; kendi yarattığı maddi ürünlerin boyunduruğu altına girerek bireyin gittikçe soyutlandığını, büyük bir sevgisizlik ve yalnızlığa itildiğini ileri sürdü. Kapitalist ya da komünist çağdaş sanayi toplumlarını, tüketim yerine üretime, maddi değerler yerine insani değerlere önem vermedikleri takdirde, büyük bir ekolojik ve psikolojik felaket bekliyordu.

İnsanın ekonomik ve diğer tüm ihtiyaçlarına cevap veren sağlıklı bir toplumun kurulması gereğini savunan Fromm'un eserlerinde, günümüzün sanayi toplumlarında bireyin durumunu çözümleyen güçlü bir sosyal eleştiri bulunmaktadır.

Bu önemli düşünürün bugüne kadar dilimize kazandırılmış olan kitapları, yeni-Freud'cu düşüncesine ilgi duyanlar bakımından iyi birer kaynak oluşturuşor. Fromm'un belki de en büyük ilgi görmüş olan eseri 1941'de yazdığı Escape From Freedom (Özgürlükten Kaçış), o dönemde Kıta Avrupası'nda iktidarda bulunan otoriter rejimlerin yerleşme nedenlerini açıklamaya çalışır.

Yeni-Freud'cu düşüncenin diğer temsilcilerinden Karen Horney'in ÇAĞIMIZIN TEDİRGİN İNSANI (iki yıl önce basıldı Tur Yayınları, İstanbul). Başka bir yeni-Freud'cu olan Wilhelm Reich'in Türkçe çevirilerini ise gelecekte hafta ele alacağız.

FROMM-Online